

ג. ומפתח של תחיית המתים⁽⁴⁶⁾.

ועתה מבארת הגמרא מנין לנו שמפתחות אלו לא נמסרו ביד שליח.

מפתח של גשמים, מנין לנו שלא נמסר ביד שליח?

דכתיב: "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו". משמע שהקדוש ברוך הוא עצמו פותח את אוצר הגשמים, ואינו מוסר את מפתח הגשמים בידי שליח.

מפתח של חיה, מנין שלא נמסר ביד שליח?

דכתיב: "ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה" ב-ב אלהים ויפתח את רחמה⁽⁴⁷⁾. הרי שהקדוש ברוך הוא עצמו פותח.

מפתח של תחיית המתים, מנין שלא נמסר ביד שליח?

דכתיב: "וידעתם כי אני ה' כפתחי את קברותיכם". הרי שהקדוש ברוך הוא עצמו פותח את קברות ישראל, ומחיה אותם⁽⁴⁸⁾.

בסדר שונה.

47. הקשה המהרש"א, למה לא הביאה הגמרא את הפסוק המוזכר קודם לכן "וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה"?

ותירץ, ששם הגמרא מביאה דווקא פסוקים שמילת ה' סמוכה לפתיחה, שאז משמע שהקדוש ברוך הוא בעצמו הוא הפותח. אבל באותו מקרא של לאה, יתכן לפרש שהקדוש ברוך הוא ראה שלא שנואה, וציוה על שליחו לפתוח את רחמה. ועיין שם מה שכתב עוד בזה. ובאמת לכאורה ענין זה תלוי במה שדנים המפרשים, האם המפתח שבידו של הקדוש ברוך הוא מפתח עקריות הוא, או מפתח מעוברות. כי אם הכוונה למפתח עקריות, אפשר לומר שלא לא היתה עקרה, ולא קשיא מידי.

וברד"ק [על הפסוק, בראשית כט לא] כתב: ויפתח את רחמה ורחל עקרה — ממה שכתב ויפתח, מלמד שהיתה לאה עקרה, וה' פתח רחמה, ורחל נשארה עקרה. וכן כתב בספורנו, שלכן היתה לאה שנואה, משום שיעקב הכיר בה סימני עקרה. ועיין עוד בבן יהוידע שהאריך בזה.

48. כי המשך המקרא הוא כך: "ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי" [יחזקאל לו ג].

לפתיחת הרחם בתחילת ההריון, או לפתיחת הרחם בשעת הלידה. כי לשון "חיה" משמע שהכוונה היא על שעת הלידה. ומצד שני, המקרא שהגמרא מביאה לראיה "וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה" משמע שהכוונה על תחילת ההריון.

ובאמת בגמרא במסכת נדה [טז ב] מצינו, שישנו מלאך הממונה על ההריון, ששמו "לילה". עיין שם.

ובשם היערת דבש מביאים, שהכוונה היא למפתח של עקריות, דהיינו לפתוח רחמה כדי שתתעבר, ולא של מעוברות — לפתוח רחמה שתוכל ללדת. כי מה שהוא בטבע הבריאה, אין צריך להיות על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, אלא על ידי שליח.

אמנם בזוהר הקדוש [מדרש הנעלם פרשת וירא] מצינו: תניא, אמר רבי שמעון: מפתח של חיה בידו של הקדוש ברוך הוא היא. ובעוד שהיא יושבת על המשבר, הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד. אם ראוי הוא לצאת לעולם, פותח דלתות בטנה — ויוצא. ואם לאו, סוגר דלתותיה — ומתו שניהם וכו', עיין שם. הרי לנו מפורש, שמפתח של חיה היינו של מעוברות.

46. כך היא הגירסא לפנינו. ועיין בב"ח שגרס

במערכא אמרי [בארץ ישראל⁽⁴⁹⁾], אומרים]:
אף מפתח של פרנסה נמצא תמיד בידיו של
הקדוש ברוך הוא.

ומהיכן למדו חכמי ארץ ישראל דבר זה?

דכתיב: "פותח את ירך וגו'" [ומשביע לכל
חי רצון]⁽⁵⁰⁾. הרי שהקדוש ברוך הוא בעצמו
נותן את הפרנסה.

מקשה הגמרא: **ורבי יוחנן**, שאמר ששלשה
מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח, **מאי**
טעמא לא קא חשיב נמי **להא** [למה לא
החשיב בין המפתחות שלא נמסרו ביד
שליח גם את מפתח הפרנסה]?

מבאר הגמרא: **אמר לך רבי יוחנן: גשמים**
נמי [גם גשמים] **היינו פרנסה**⁽⁵⁰⁾. שהרי על
ידי ירידת הגשמים גדלים התבואות
והאילנות, שמביאים פרנסה לבריות.

והיות ורבי יוחנן הזכיר כבר את הגשמים,
לא הוצרך להזכיר גם את הפרנסה⁽⁵¹⁾.

שנינו במשנתנו: **רבי אליעזר אומר מיום**
טוב הראשון של חג כו'.

איבעיא להו [נשאלה שאלה ובעיה בכית
המדרש]: **רבי אליעזר, מהיכא גמיר לה**
[מהיכן למד רבי אליעזר את דבריו,
שמזכירין את הגשמים מיום טוב הראשון
של החג]?

האם **מלולב גמר לה** [למד רבי אליעזר את
דבריו], שהרי אגודת הלולב [הלולב ושלשת
המינים הבאים עמו: הדס ערבה ואתרוג]
נצרכים למים בתהליך גידולם, ובאים לרצות
על ירידת הגשמים⁽⁵²⁾. ולכן מדמה רבי
אליעזר את הזכרת הגשמים לנטילת לולב:
כשם שלולב ניטל מיום טוב הראשון של
חג, כך גם מזכירים את הגשמים מאותו זמן.

זו אפשרות ראשונה, שלמד רבי אליעזר את
דבריו מלולב.

אפשרות שניה:

או שמא, מניכרך המיב⁽⁵³⁾, שהיו מנסכין מים
על המזבח בימי חג הסוכות⁽⁵⁴⁾, **גמר לה**
[למד רבי אליעזר את דבריו]? שכשם
שמתחילים לנסך את המים מתחילת ימי
החג, כך מזכירים את הגשמים מתחילת החג.

49. כפי שמצינו במסכת סוכה [לז ב.]. עיין שם.

50. כל ימות השנה היו מביאים עם הקרבנות גם
יין, ומנסכים אותו לתוך ספל מיוחד שהיה קבוע
בראש המזבח. מאותו ספל היה נמשך נקב בגוף
המזבח עד תחתיתו, והיין היה זורם דרכו,
ומצטבר שם. בחג הסוכות היו מנסכים מים
לספל נוסף שהיה קבוע בראש המזבח, ואף
המים היו זורמים לתחתית המזבח.

51. הריטב"א במסכת סוכה [מט א] כתב בשם
הרמב"ן, שניסוך המים אינו נסכים הבאים עם

49. ארץ ישראל מכונה בגמרא "מערכא", משום
שהתלמוד נתחבר בבבל, וארץ ישראל –
במערכה של בבל היא.

50. אף שבגמרא להלן [ט א] מצינו שאמר רבי
יוחנן: מטר בשביל יחיד, פרנסה בשביל רבים.
הרי לנו שיש חילוק ביניהם! מכל מקום, לענין
זה שוים הם, ששניהם ענין פרנסה, ובידיו של
הקדוש ברוך הוא הם. מרומי שדה.

51. כתב רבינו חננאל: ומשום שהגשמים
חשובים כתחיית המתים, קבעו ברכה זו בתחיית
המתים.

או דלמא מניסוך המים גמר לה. ואם כן, נלמד כך: מה במצות ניסוך המים ממלאים את הכלי שבו מביאים את המים לנסך על המזבח במים מאורתא [מהערב, מליל יום טוב ראשון] (57), דאמר מר: "ומנחתם ונסכיהם" אפילו בלילה (58), אף הזכרה של גשמים מתחילין כבר מאורתא [מתפילת הערב] (59)?

ועתה מבאר הגמרא, מאי נפקא מינה [לאיזה ענין יש חילוק] אם למדים מלולב או מניסוך המים (55).

אם מלולב גמר לה, אם כן, נוסף ונדמה את הזכרת הגשמים ללולב, ונאמר: מה לולב מצות נטילתו רק ביום, ולא בלילה (56), אף הזכרה של גשמים תהיה דווקא ביום, ואין מתחילין להזכיר את הגשמים כבר בליל החג.

המשנה למלך, שמהתוספות כאן משמע, שאף לכתחילה יכול לנסך בלילה. ומהירושלמי במסכת סוכה [פרק ד' הלכה ח'] משמע שרק בדיעבד כשר.

ויש ראשונים [המאירי ועוד] שכתבו בביאור דברי הגמרא, שאף שאין מנסכים בלילה, ואף אין מקדשים את המים בכלי בלילה, מכל מקום אפשר לקדש את המים בקדושת פה כבר מהלילה.

והתוספות רי"ד כתב: מכל מקום מן הלילה היו מתעסקין בו במילוי המים. והיינו, שהיו מתעסקין בהליכה אל השילוח כדי למלא את המים. אבל המילוי עצמו — היה ביום. ועיין בגבורת ארי ובשפת אמת שהאריכו בזה טובא.

58. כתבו התוספות, שאף שהנסכים צריכים לבוא אחר הקרבת הקרבן, והרי אימורי הקרבן קרבים כל הלילה, ואם כן, מה שלמדים שהניסוך יכול להיות בלילה, היינו בלילה השני של זמן אכילת הקרבן, מכל מקום לעניינינו אנו למדים שניסוך המים יכול להיות בלילה הראשון. עיין שם.

59. תוספות [בד"ה איבעיא להו] כתבו עוד נפקא מינה. שאם למדים מלולב, אם כן סבירא ליה שניסוך המים אינו אלא מיום שני. שאם לא

הזבח, אלא חובת היום הוא. אמנם יש ראשונים שסוברים שהוא כמו שאר נסכים הבאים עם הזבח. וכן כתב כאן בשיטה לבעל הצרורות, שהם נסכים הבאים עם התמיד.

55. עיין בתוספות מה שכתבו בענין זה.

56. כפי שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר". משמע שנטילת ארבעת המינים — דווקא ביום.

57. כפי שמצינו במסכת סוכה [נא ב]. עוד הביא רש"י שיש גירסא בספרים: "דאמר מר: ומנחתם ונסכיהם בלילה". והיינו, שמקריבין הקרבנות ביום, ויכולים להביא המנחות והנסכים בלילה, אף האי, ניסוך המים נמי, יכול לנסך בלילה.

ובתוספות כתבו, שאף שמצינו במסכת יומא [כו ב] שאין מנסכין מים אלא בתמיד של שחר, ואם כן, הרי לא הוי ניסוך המים בלילה, מכל מקום אפשר לומר שהיינו שאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר. אבל אם רוצה, יכול לנסך את נסכי התמיד בלילה.

ועיין ברמב"ם [הלכות תמידין פרק י' הלכה ז'] שכתב, שאם הקדים את ניסוך המים להקרבת הזבח, אפילו אם ניסכן בלילה — יצא. ומשמע מדבריו, דהיינו דווקא בדיעבד. והביא שם

תא שמע [בוא ושמע] ראייה לענין זה מדברי רבי אבהו. **דאמר רבי אבהו: לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב** (60).

הרי לנו מפורש, שרבי אליעזר למד את דבריו מלולב, ולא מניסוך המים.

אלא שעדיין עלינו לברר מנין ידע רבי אבהו עצמו שרבי אליעזר למד דבר זה מלולב.

הגמרא מביאה בענין זה שתי דעות:

איכא דאמרי [יש שאומרים]: **רבי אבהו גמרא גמיר לה** [שמע וקיבל את הדבר מרבותיו].

ואיכא דאמרי: מתניתא שמיע ליה [רבי

אבהו למד דבר זה מברייתא].

מאי היא? מאיזו ברייתא למד רבי אבהו את דבריו?

דתניא: מאימתי מזכירין על הגשמים?

רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב [מהזמן שמתחילים ליטול לולב] (61).

רבי יהושע אומר: משעת הנחתו (62) של הלולב. דהיינו, מיום השביעי של החג, שאז מניחים את הלולב, ואין נוטלים אותו עוד (63).

טען **ואמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו של אגודת הלולב, אינן באין**

היא הדרך, לרצות [לפייס] לפני הבקשה.

62. אמנם לשאול [לבקש] את הגשמים, מתחילים רק לאחר יום טוב [כדלהלן]. וזה שמתחילין להזכיר ביום טוב אחרו, ומתחילין לשאול רק לאחר מכן, זהו הריצוי שקודם הבקשה. **ריטב"א**.

63. עיין בהגהות מהר"ב רנשבורג שהקשה, הרי **רש"י** עצמו כותב לקמן [ד א, ד"ה רבי יהושע]: **"דאמר משעת הנחת לולב וכו' דהיינו יום השמיני"**!

ותירץ, מה שכתב **רש"י** כאן יום השביעי, היינו שזהו זמן הנחת הלולב. אבל באמת ההזכרה מתחילה מליל יום השמיני, כמו שכתבו התוספות [בד"ה משעת נטילת לולב]. וכתב שכך משמע מדברי **המהרש"א** לקמן [בדף ג א]. עיין שם.

אמנם בגבורת ארי כתב, שמשמע **מרש"י** שלשיטת רבי יהושע אכן מתחילין להזכיר את הגשמים כבר ביום השביעי של החג. והביא שכך משמע **מרש"י** לקמן [ג א, ד"ה האמר

כן, ודאי היינו צריכים ללמוד מניסוך ולא מלולב, שהרי מסתבר שירידת הגשמים תלויה יותר בזמן ניסוך המים — מאשר בזמן נטילת הלולב.

אבל אם למדים מניסוך המים, סבירא ליה שניסוך המים מיום ראשון של חג. וכתבו, שבאמת למסקנה, שלמדים מלולב, אכן סבירא ליה שניסוך המים — מיום שני הוא.

60. הגבורת ארי הקשה, אמנם מוכח מכאן שרבי אליעזר למד את דבריו מלולב. אבל למה לא למד דבריו מניסוך המים כפי שלמדים תנאים אחרים [רבי יהודה בן בתירא ורבי עקיבא המובאים להלן בגמרא]? ועיין שם שהאריך בכיזור הענין.

61. אף רבי אליעזר סובר שאין שואלין [מבקשים] את הגשמים אלא בזמן הראוי לירידתן. ולכן אין שואלין אותם בחג הסוכות, שהרי אין זה זמן ראוי לירידת גשמים, כפי שטוען רבי יהושע. ומכל מקום מזכירין את הגשמים, אף שאין זה זמן ראוי לירידתן, כי כך

באה אלא בזמנה,

כך מזכירים גבורות גשמים כל השנה, ואף שאינן באים אלא בזמנן.

לפיכך, היות ואינו שואל את הגשמים, אלא רק מזכירם, אם בא להזכיר [אם רצונו להזכיר] את הגשמים כל השנה כולה, ואף בימות החמה מזכיר.

רבי אומר: אומר אני⁽⁶⁶⁾, שמשעה שמפסיק לשאלה [מהזמן שמפסיק לשאול את הגשמים], דהיינו, מחג הפסח כך מפסיק להזכרה [מאותו זמן מפסיק גם להזכיר]⁽⁶⁷⁾.

ואם כן, כשם שאין מזכירין את הגשמים בימות החמה, לפי שאין זה זמנן, כך אין מזכירין אותן בחג, שהרי באותו זמן סימן קללה הן.

אלא לרצות על המים [שיהיה ריבוי גשמים בחורף]⁽⁶⁴⁾. וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים, שאינם יכולים לצמוח בלא מים, כך אי אפשר לעולם בלא מים. ולכן, מחמת טעמים אלו, צריך להזכיר את הגשמים כבר מתחילת החג, מהזמן שמתחילים ליטול לולב.

אמר לו רבי יהושע: והלא גשמים בחג — אינו אלא סימן קללה [כפי שנתבאר במשנה⁽⁶⁵⁾]!

אמר לו רבי אליעזר: אף אני לא אמרתי שמתחילין לשאול [לבקש] את הגשמים מתחילת החג, שהרי סימן קללה הן. אלא אמרתי שמתחילין להזכיר אותן מתחילת החג.

וכשם שאת תחיית המתים מזכיר כל השנה כולה בברכת "מחיה המתים", ואף שאינה

שאפשר לומר שבאמת רק ביום הראשון הם סימן קללה. ואילו בשאר ימי החג — לא קללה ולא ברכה.

66. מצינו במקומות רבים בש"ס [מגילה ד ב, עירובין ג א, פסחים עה א, ועוד מקומות, שנקט רבי לשון זו "אומר אני". וכתב בבית האוצר [כלל ל"ג], שזהו לשון ענוה, כמו שרגילים לכתוב בזמננו "כנלענ"ד" [כך נראה לעניות דעת]. ורבי היה עניו, כפי שמצינו בסוף מסכת סוטה: משמת רבי — בטלה ענוה.

67. נחלק רבי על רבי אליעזר. כי רבי אליעזר סובר, שאם בא להזכיר בימות החמה — מזכיר. ורבי סובר, שכשאם שאין שואלין את הגשמים בימות הקיץ, משום שהוא סימן קללה, כך מפסיקים גם להזכרה. בעל הצרורות.

משעת הנחתו], ששיטת רבי יהושע כאן היא שמתחילין להזכיר ביום השביעי.

ואף שגשמים בחג — סימן קללה הם, מכל מקום, היות וצריך להתחיל לשאול את הגשמים לאחר החג, עליו להזכיר את הגשמים שלשה ימים קודם לכן, כדי לרצות קודם בקשה. ועיין עוד בשפת אמת מה שכתב בזה.

64. המהרש"א מביא את הירושלמי שכתב בטעמו של רבי אליעזר, על ידי שארבע מינים אלו גדלים על המים, לפיכך באים הם פרקליטים על המים.

65. שהרי זה כמוזג כוס לרבו, ושופן לו רבו קיתון על פניו. ועיין בריטב"א שכתב, שלכאורה מוכח מכאן שבכל יום מימי החג, אם יורדים גשמים, הרי זה סימן קללה, ולא כפי שכתב רבינו אפרים במסכת סוכה. אמנם כתב,

הברייתא מביאה דעות נוספות, מאימתי מתחילים להזכיר את הגשמים.

רבי יהודה בן בתירה אומר: בשני בחג, דהיינו, ביום הראשון של חול המועד, שהוא היום השני של החג, הוא מזכיר את הגשמים.

רבי עקיבא אומר: בששי בחג, דהיינו, ביום החמישי של חול המועד, שהוא היום השישי של החג, הוא מזכיר את הגשמים [טעם דעות אלו יתבאר להלן בגמרא].

רבי יהודה משום רבי יהושע אומר: החזן העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג, בשמיני עצרת, האחרון, המתפלל תפילת מוסף, מזכיר את הגשמים.

ואילו הראשון, זה שמתפלל תפילת שחרית, אינו מזכיר את הגשמים⁽⁶⁸⁾.

וביום טוב ראשון של פסח להיפך:

החזן הראשון, המתפלל תפילת שחרית מזכיר את הגשמים.

ואילו החזן האחרון, המתפלל תפילת מוסף אינו מזכיר.

ועתה דנה הגמרא בדברי הברייתא.

שואלת הגמרא: שפיר קאמר ליה [טענה

טובה ונכוחה טען לון רבי אליעזר לרבי יהושע! שכשם שמזכירין את תחית המתים כל השנה, אף שעדיין לא הגיע זמנה, כך יכול להזכיר את הגשמים כל השנה אם ירצה, ואף בחג, שאין הן סימן ברכה, יכול להזכרן, הואיל ואינו שואל!

אמר לך רבי יהושע: אין דומה הזכרת תחיית המתים להזכרת גשמים. כי בשלמא תחיית המתים מזכיר כל השנה, משום דכולי יומא זמניה הוא⁽⁶⁹⁾. שהרי בכל עת יכולה להתרחש ולבוא תחית המתים.

אלא גשמים, וכי כל אימת דאתיין זמנייהו היא [וכי בכל זמן שהם באים, בין בימות החורף ובין בימות הקיץ זמנם הוא]?

והתנן [והרי שנינו במשנה]: אם יצא [חלף ועבר] חודש ניסן, וירדו אז גשמים סימן קללה הם. שנאמר שאמר שמואל לישראל בגלגל, בעת המלכת המלך שאול: "הלוא קציר חטים היום וגו'" [המשך הפסוק: אקרא אל ה' ויתן קלות ומטר ודעו וראו כי רעתכם רבה וגו']⁽⁷⁰⁾. הרי שירידת גשמים בקיץ סימן רע הוא!

והיות וכך, אין ראוי להזכיר את הגשמים אלא בעת הראויה לירידתן. דהיינו מיום טוב אחרון של חג הסוכות.

ממשיכה הגמרא לדון בדברי הברייתא.

מתפילת שחרית, ומתוצים שאם כן, יסברו העם שהתחילו להזכיר כבר מהערב. לכן מזכירים רק במוסף, ואז יבינו כולם שרק עתה התחילו להזכיר. עיין שם.

69. כתב הקרן אורה, שרבי אליעזר סובר,

68. עיין בתוספות [ד"ה העובר] שהביאו שבירושלמי שאלו, למה אין מזכירין את הגשמים מהערב, ומתוצים, שאין כל העם נמצא אז בבית הכנסת, ולא ידעו הכל שמתחילים להזכיר.

ושואלים, עדיין, למה אין מזכירין מהבוקר,

ובמילה "כמשפטם" שנאמרה גבי קרבנות היום השביעי, האות 'מ' יתירה. שהרי ראוי היה לכתוב "כמספרם כמשפט".

הרי לנו האותיות מ"ם יו"ד מ"ם יתירות, וביחד הרי נוצרת כאן המילה "מים". מכאן רמז⁽⁷¹⁾ לניסוך המים מן התורה.

שואלת הגמרא: אכן אפשר ללמוד מכאן את ניסוך המים בחג. ומניסוך המים למדים שצריך להזכיר את הגשמים. אבל, ומאי שנא בשני דנקט [במה שונה היום השני, שנקט רבי יהודה בן בתירא שמתחילין להזכיר את הגשמים דווקא בו]?

מבאר הגמרא: משום דכי רמיזי להו בקרא [שכאשר מתחיל רמז זה במקרא] ביום השני הוא דרמיזי. שהרי האות הראשונה של המילה 'מים', נרמזת בקרבנות היום הראשון. הלכך בשני מדכרינן [לכן מזכירין את הגשמים ביום השני]⁽⁷²⁾.

עוד שנינו בברייתא: רבי עקיבא אומר: בששי בחג הוא מזכיר.

מה טעמו של רבי עקיבא?

כרחו הוצרך לכתוב ב"י. שיטה לבעל הצרורות.

71. מהר"ץ חיות מביא, שהרמב"ם והרמב"ן סוברים שלשון "רמז" הוא דבר תורה גמור. וכן מוכח בסוגייתנו. אמנם הביא ההלחם משנה [פרק יב מהלכות אבל] כתב שמזה שאמרו במסכת סנהדרין [מו ב] רמז לקבורה מהתורה, מוכח שאין זה אלא אסמכתא בעלמא. והקשה עליו, היאך תבאר סוגייתנו. עיין שם.

72. פירוש: בימים שני ששי ושביעי מרומז

שנינו בברייתא: רבי יהודה בן בתירה אומר: בשני בחג הוא מזכיר.

ועלינו לבאר, מאי טעמא דרבי יהודה בן בתירה, שסובר שמתחילין להזכיר את הגשמים דווקא מהיום השני של החג?

מבאר הגמרא: דתניא, רבי יהודה בן בתירה אומר: נאמר בקרבנות היום השני של חג הסוכות: "ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם",

ונאמר בקרבנות היום הששי: "ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכיה",

ונאמר בקרבנות היום השביעי: "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים כמספרם כמשפטם".

במילה "ונסכיהם" שנאמרה גבי קרבנות היום השני, האות 'מ' יתירה⁽⁷⁰⁾. שהרי אפשר היה לכתוב "ומנחתה ונסכיה".

במילה "ונסכיה" שנאמרה גבי קרבנות היום הששי, האות "י" יתירה. שהרי ראוי היה לכתוב "מנחתה ונסכה".

שהיות ויש עת וקץ לגאולה, דומה ענין תחית המתים לגשמים.

ובירושלמי מובא, שמוחלפות בזה שיטות רבי אליעזר ורבי יהושע. כי רבי אליעזר סובר שאם עושים ישראל תשובה נגאלים, ואם כן, כל יום ראוי לגאולה ותחיה. ואילו רבי יהושע סובר שביד הקדוש ברוך הוא הדבר, ואם כן אין כל יום ראוי לכך. עיין פורת יוסף.

70. רק האות 'מ' יתירה. אבל האות 'י' אינה יתירה, כי אחר שכתב "ונסכיהם" ב"מ, בעל

מבארת הגמרא: **קסבר** [סובר] **רבי עקיבא**, שהיות **וכי כתיב ניסוך יתירא** [כאשר כתוב ניסוך יתר ונוסף על הניסוך הרגיל של שאר ימות השנה] בקרבנות היום **הששי הוא דכתיב**, שהרי ביום הששי נאמרה המילה "ונסכיה", שמשמעותה שני נסכים, לכן מסתבר להתחיל להזכיר את הגשמים מהיום הששי.

ומכל מקום מועיל הייתור של מ"ם יו"ד מ"ם, ללמדנו שאחד משני הניסוכים של מים הוא.

תניא, **רבי נתן אומר**: כתוב גבי קרבן התמיד: "**בקדש הסך נסך שכר לה**". מכפל הלשון

"הסך נסך" למדים, שבשני הניסוכין שמנסכים בחג הסוכות **הכתוב מדבר**: אחד **ניסוך המים**, ואחד **ניסוך היין**⁽⁷⁴⁾.

בתירא צריך לומר, שודאי "ונסכיהם" מדובר על התמיד. כי גבי פרים ואילים כתוב בפירוש "ומנחתם ונסכיהם לפרים".

74. הקשה הגבורת ארי [וכן הקשו עוד מפרשים], מנין לו לרבי נתן שהתורה מרבה שני ניסוכין דווקא לחג, אולי בכל השנה צריך לנסך שני נסכים, שהרי הפסוק "הסך נסך" אינו מדבר בחג הסוכות, אלא גבי תמידי כל השנה!

ותירץ, שבאמת גם רבי נתן מסתמך על המקרא "ונסכיה". אלא שרבי עקיבא לומד את ענין ניסוך המים מאותו רמז, כמו רבי יהודה בן בתירא. ואילו רבי נתן אינו סובר לדרוש אותו רמז, לכן הוא לומד מזה שלא נאמר "הסך הסך". ומהמקרא "ונסכיה" שנאמר בחג הסוכות,

משום שנאמר בקרבנות היום הששי "ונסכיה", לשון רבים. משמע שבשני ניסוכין הכתוב מדבר:⁽⁷³⁾ והיינו, אחד מהם ניסוך המים הוא, המיוחד לחג הסוכות, ואחד ניסוך היין, שרגילים לנסך תמיד עם הקרבן.

שואלת הגמרא: מנין לנו שמדובר בשני ניסוכים שונים, אחד של מים ואחד של יין? ואימא תרוייהו דחמרא [אולי נאמר ששני הניסוכין של יין הם]!

מבארת הגמרא: רבי עקיבא סבר לה [סובר] כרבי יהודה בן בתירא, דאמר שרמיזי מיא [שנרמז ניסוך המים] בקרבנות החג, כפי שהבאנו לעיל. ואם כן, על כרחך שהניסוך השני המוזכר במקרא של מים הוא.

מקשה הגמרא: **אי סבר לה** [אם סובר] רבי עקיבא **כרבי יהודה בן בתירא**, **נימא כוותיה** [שיאמר כמותו, שמזכירים את הגשמים מהיום השני של החג]!

ניסוך המים. וימים שביניהם למדים מקל וחומר: ומה יום שני, שאין ניסוך לפניו, מנסכין בו, שאר ימים, שיש ניסוך לפניהם, לא כל שכן! או מיום שביעי, שאף שאין קדושה לאחריו — מנסכין בו, שאר ימים, שיש קדושה לאחריהם, לא כל שכן! או שנלמד מכך שמיום שני ואילך נאמר בכל יום לשון "וביום", וי"ו מוסיף על ענין ראשון. גבורת ארי.

73. כתב רש"י: אבל מהמילה "ונסכיהם" שנאמרה ביום השני, אין ללמוד שיש שני ניסוכים לקרבן אחד, כי המילה מתייחסת לניסוכים הרבה — של קרבנות הרבה [פרים ואילים].

וכתב בעל הצרורות, שבשיטת רבי יהודה בן